

Notulen van de WG 27-04-2017

Inventaris - hergebruik bij overheidsopdrachten

Deelnemers: Céline Bietlot (Beliris), Lionel Billiet (Rotor), Danièle Bouvy (Volta), Anne De Cannière (Gemeente Sint-Gillis), Alice Escalier (Gemeente Anderlecht), Adrien Gonnella (Gemeente Anderlecht), Anne-Sophie Hallet (CBBH), Renaud Heymans (RESSOURCES), Hugues Kempeneers (CBBH), Paul Lenaerts (Gemeente Anderlecht), Luis Lopez Brunner (Lateral Thinking Factory), Audrey Moulu (Team Bouwmeester Brussel), Ambroise Romnée (WTCB), Nicolas Scherrier (Leefmilieu Brussel), Julie Szechtman (CityDev).

Afwezig met kennisgeving: Christophe Bourgois (Gemeente Anderlecht), Marc Renson (CityDev).

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Rondvraag	1
Inventaris en hoe hergebruik te stimuleren	4
1. Het invoeren van de identificatie voor herbruikbare elementen (een inventaris) bij overheidsopdrachten voor werken	4
2. Hoe kan de overheidsvraag hergebruik stimuleren zonder het af te dwingen?	5
Varia	5
Conclusies	5

Inleiding

Deze werkgroep wil discussiëren over de relevantie van het invoeren van identificatie voor herbruikbare elementen en over een minimumpercentage hergebruik om het hergebruik bij overheidsopdrachten voor werken te bevorderen.

Voordat deze twee aangelegenheden worden aangesneden, begint de vergadering met een rondvraag om de verschillende deelnemers de gelegenheid te geven zich voor te stellen en het te hebben over hun ervaring met het voorschrijven van hergebruik van bouwelementen bij overheidsopdrachten.

Rondvraag

Gemeente Anderlecht:

Een aantal voorbeelden wordt vermeld (waaronder de veeartsenijschool en de Taqui-boerderij) waar aan hergebruik kon gedaan worden (terugwinning van bakstenen, breken van materialen afkomstig van sloop om de kelders op te vullen, recupereren van de muurankers enzovoort) want het stond voorgeschreven in het bestek via opties of varianten. Een negatief voorbeeld: dat van de dakpannen, die niet gerecupereerd konden worden omdat men verplicht was voor de goedkoopste oplossing te kiezen. Hier was dit de

vervanging door nieuwe pannen. Voor de rest heeft alles gewerkt. Soms kwam daarbij het aankopen van tweedehands materiaal maar de prijs is lager gebleven.
Terugwinning van gebintehout door de gemeente of de vzw die het gebouw betreft.
De opdrachten daarvoor worden altijd aanbesteed met een gunning bij onderhandelingsprocedure.

Keuze van de architecten: in de offerte moest aandacht gaan naar energie en hergebruik, op straffe van nietigheid. Een voorstel zou zijn overheidsopdrachten voor diensten uit te schrijven waarbij voorafgaande ervaring met hergebruik wordt geëist.
In het voorgestelde geval ging het om het bureau Versa dat al gevoelig was voor de aangelegenheid. Opmerking: bij opdrachten voor diensten is het niet de prijs die de overhand heeft.

Vastgesteld probleem: de tijd om het bestek op te maken (termijnen opgelegd door de subsidiërende overheid).

De aanwezigen van de Gemeente Anderlecht menen dat zij de bepalingen kunnen delen die zij gebruiken in hun bestekken over hergebruik (onder voorbehoud van controle).
=> Werkmethode nr. 1: dit bestek onderzoeken om de regels eruit te halen die gewerkt hebben.

Werkmethode nr. 2: nadenken over het probleem van de termijnen opgelegd door de subsidiërende overheid om ervoor te zorgen dat er tijd beschikbaar komt om passende regels te schrijven.

Algemeen voorstel voor de keuze van de architectuuropdracht: het begrip duurzaamheid opnemen en bekijken of de architectuurbureaus die antwoorden er gevoelig voor zijn.
=> Mogelijkheid om te sensibiliseren: binnen de gemeente zelf moeten de coördinatoren van werken warm gemaakt worden voor hergebruik en moet men hen doen nadenken over de selectieve sloop bij wat men bouwt.

Team Bouwmeester Brussel

In het algemeen is het Team van de Bouwmeester voorstander van het sensibiliseren van de opdrachtgevers bij hun keuze van architecten. Zij proberen ervoor te zorgen dat met prijscriteria geen rekening meer wordt gehouden bij het in mededinging stellen voor de gunning van deze opdrachten voor diensten.

A. Moulu deelt mee dat in de wijkcontracten duurzaamheidscriteria rechtstreeks worden opgenomen want het hangt samen met de duurzaamheidseisen voor deze wijken.

Rol van het Team Bouwmeester: als de opdrachtgevers er bijzondere aandacht willen aan besteden, dan krijgen zij steun van de Bouwmeester. Als de Bouwmeester ziet dat de opdrachtgever niets wenst terug te winnen, dan kan hij adviseren om Rotor te bellen maar hij kan dit niet verplichten. Bovendien heeft de Bouwmeester geen zicht op de werken die daarna volgen en weet hij niet of de aanbevelingen al dan niet gewerkt hebben. Het Team van de Bouwmeester verneemt soms dat hergebruik niet gewerkt heeft. In elk geval moet de opdrachtgever tot op het einde coördineren: de opdrachtgever sensibiliseren, is een belangrijke weg.

Punten waarover de werkgroep zich zou kunnen buigen:

- Mogelijkheden voor opvolging in kaart brengen zodat de Bouwmeester ziet hoe specificaties in het bestek daarna in de volgende fasen worden toegepast;
- Een referentiebestek opmaken;
- Feedback krijgen, onder andere over hoe je offertes in verband met hergebruik kunt vergelijken? Wat de criteria zouden zijn? Enzovoort.

Opmerking over de opdrachten voor werken: het prijscriterium kan worden gewogen. Een onderzoek in die richting is boeiend.

Beliris

De medewerkers, studiebureaus, beheerders enz. moeten gesensibiliseerd worden. De eigenaar moet meedoen.

Bij de invoering van een nieuw bestek bij Beliris (EMAS' invloed) probeert C. Bietlot de begrippen hergebruik en een maximumpercentage gemengd afval op te nemen dat geleidelijk aan zou dalen (via EMAS moet de terugkeer van geplaatste zaken worden gemeten, er zullen afvoerbonnen worden gevraagd. Zij denkt dat ze zo de hoeveelheden te zien zal krijgen en zo kan zij bv. 70 % gemengd afval opleggen, dat zal 60 % worden enz.).

Zij hebben duurzaamheidscriteria voor studiebureaus maar er zijn nog geen hergebruikcriteria verschenen dus er werd nog niet getest op deze aangelegenheid. Wat is ingevoerd, is op dit ogenblik theoretisch, zal pas nu in de bestekken opgenomen worden.

Belemmering: het is moeilijk om de prestaties van de materialen te objectiveren. Afwezigheid van ATG en andere documenten (opmerking: deze aangelegenheden zullen worden behandeld tijdens de specifieke WG over de technische aspecten). Maar misschien vraagt Beliris dat standaard in haar bestekken, dus misschien schiet ze in haar eigen voet. Voorstel: in kaart brengen wie welke waarborgen vraagt aan wie en wanneer. De plaatsen waar die waarborgen gevraagd worden proberen te inventariseren. Op die wijze zou kunnen beoordeeld worden wat kan worden aangepast, of objectiveringsprocedures moeten worden ontwikkeld om ze, eventueel, uit de weg te ruimen.
=> Werkmethode nr. 3: de overheidsopdrachtenprocedure onderzoeken om er hefboomen in te vinden met het oog op het vereenvoudigen van het verwerken van herbruikbare materialen.

Rotor

Het verwerken van herbruikbare materialen kan worden vergemakkelijkt op verschillende niveaus:

0) De hergebruikmogelijkheid doen ontstaan: de aannemer wordt uitgenodigd om alternatieven van hergebruik voor te stellen als hij dit wenst, mits die aan de verwachtingen voldoen.

1) Bij het selecteren van een kandidaat vragen om een hergebruikaanpak (= een van de criteria). Geldt bij de selectie van een ontwerpteam of bij de selectie van een bedrijf (in het geval van een offerteaanvraag).

2) Van bij het begin een hergebruikdoelstelling bepalen. Vraag: hoe formuleer ik die? In massa, in waarde? Zie werk over Recycled Content in Buildings.

- 3) Levering gescheiden van de plaatsing: de opdrachtgever kan een partij materialen kopen en die daarna laten plaatsen door de aannemer.
- 4) De ruwbouwopdracht scheiden van de opdracht voor afwerking, decoratie, uitrusting waarin een grote hoeveelheid herbruikbare elementen kunnen worden verwerkt.

Inventaris en hoe hergebruik te stimuleren

Deze werkgroep heeft als doel twee specifieke onderwerpen te behandelen:

1. Het invoeren van de identificatie voor herbruikbare elementen (een inventaris) bij overheidsopdrachten voor werken;
2. Hoe kan de overheidsvraag hergebruik stimuleren zonder het af te dwingen?

De deelnemers worden uitgenodigd om te discussiëren over deze onderwerpen. Daarna volgt een tweedelige samenvatting van de discussies.

1. Het invoeren van de identificatie voor herbruikbare elementen (een inventaris) bij overheidsopdrachten voor werken

A. Romnée geeft uitleg bij de inventaris gemaakt in het gebouw van de RSZ: inventaris in opdracht van de opdrachtgever, vóór de opdracht voor diensten. Inventaris gemaakt al lopend door het gebouw. Expertise van het hergebruikpotentieel door Rotor op basis van de inzet voor selectieve sloop enerzijds en de vraag van de markt anderzijds. De inventaris werd toegevoegd aan de bestekdocumenten.

Opmerking van A. Gonnella: er zou ook een inventaris opgemaakt kunnen worden ook al zal het gebouw worden gesloopt en iedereen zou het aanbod kunnen krijgen om wat er aanwezig is te komen ontmantelen. A. Romnée merkt op dat de ontmanteling in het oog moet worden gehouden (vandalis MEPotentieel) want de technieken verschillen naargelang de elementen weer naar het hergebruiktraject worden gestuurd of naar de recyclage worden gebracht. De CBBH informeert over het risico dat voor de aannemer verbonden is aan ontmanteling "door eender wie" vóór de bouwplaats start omdat de aannemer dan verrast zal zijn dat hij niet meer aantreft wat hij dacht aan te treffen in het gebouw.

Bijkomende opmerking: schepenen (gemeenten) moeten gesensibiliseerd worden om een budget toe te kennen en er is tijd nodig voor de ontmanteling.

Alle aanwezige actoren zijn het wel erover eens dat het maken van een inventaris een noodzakelijke eerste stap is om hergebruik van materialen te bevorderen.

=> Welke werkmethode om dit te verwezenlijken?

Nicolas Scherrier (LB): inventaris goed op voorhand – LB zou de mensen graag ertoe aanzetten om dit onder meer te doen via pilootwerven en daarna, in de toekomst, kan LB ze invoeren bij overheidsopdrachten.

2. Hoe kan de overheidsvraag hergebruik stimuleren zonder het af te dwingen?

Oorspronkelijk werd deze tweede vraag zo geformuleerd: "een minimumpercentage hergebruik invoeren in de overheidsopdrachten voor werken." Maar na de uitleg van de CBBH over het probleem om een dergelijk percentage te kwantificeren en vaststellend dat vandaag gewoon aan hergebruik doen al goed zou zijn, is het bepalen van een percentage op dit ogenblik een beetje aanmatigend.

Eventueel zou een percentage voor een specifieke bestrating, waar de kenmerken goed bekend zijn, te overwegen zijn (hoe opbreken, welk verliespercentage bij opbreking, reiniging en terugleggen). Maar een percentage voor een volledig gebouw is niet te becijferen.

Rotor stelt een hybride berekeningswijze voor om de berekening van een verhouding te objectiveren (te versturen samen met de notulen).

De CBBH beveelt aan de offerteaanvraag te bevorderen om de aannemer te kiezen zodat diegenen die een offerte indienen kunnen aangeven hoe ze hergebruik een plaats zullen geven. Hiermee kan het probleem worden voorkomen dat bij de aanbesteding de concurrentie louter gebaseerd is op de prijs en niet op de kwaliteit. Terwijl uiteindelijk wat kosten betreft, heel vaak bij aanbesteding de laagste offerte een hoger prijskaartje blijkt te hebben na de uitvoering van de werken met een facturatie van meerkosten (op basis van tekortkomingen in het bestek) die niet waren opgenomen in de oorspronkelijke inschrijving. Het zou dus voor iedereen interessanter zijn om de offerteaanvraag te veralgemenen om bedrijven te selecteren.

C. Bietlot merkt hier op dat de juristen van de opdrachtgever doorgaans niet van de offerteaanvraag houden omdat dit de opdrachtgever in een oncomfortabele positie plaatst om zijn keuzes te verdedigen en er bestaat een risico dat de beslissing bestreden wordt. Toch benadrukt H. Kempeneers dat, bij een offerteaanvraag, als de inventaris vooraf wordt gemaakt en bij het bestek wordt gevoegd, dit het bedrijf de mogelijkheid biedt om zich over het onderwerp uit te spreken – wat door de opdrachtgever gewogen en geëvalueerd kan worden.

Varia

Rotor vergaart ervaringen met hergebruik en vraagt aan de deelnemers, als die daarmee instemmen, om hun ervaringen per e-mail te delen bij de verzending van de notulen.

Conclusies

De deelnemers zijn het eens geworden over een belangrijk element: het voorstel om goed op voorhand een pre-sloopinventaris te maken waarin, onder meer, zou kunnen worden in kaart gebracht welke herbruikbare elementen er mogelijk zijn.

Wat betreft de vraag: "Hoe kan de overheidsvraag hergebruik stimuleren?" werd een mogelijk antwoord voorgesteld: de offerteaanvraag (en niet de aanbesteding) bevorderen met criteria waarmee bedrijven kunnen worden gewogen die een prijs indienen met een verklarende beschrijving van hun activiteiten inzake hergebruik.

Samenvatting van de voorgestelde werkmethodes (zonder prioriteitenvolgorde):

1. De criteria, voorschriften, regels in de vermelde voorbeelden van bestekken inventariseren om hergebruik voor te stellen/aan te moedigen/te bevorderen en/of die de aannemer de mogelijkheid bieden om alternatieven voor te stellen (afkomstig uit het hergebruiktraject);
2. Aandacht besteden aan het probleem van de termijnen opgelegd door de subsidiërende overheid zodat het mogelijk wordt, wat tijd betreft, om gepaste regels te schrijven om hergebruik te bevorderen;
3. Alle ambtenaren/tussenkomenende partijen in alle stappen in het proces warm maken;
4. De overheidsopdrachtenprocedure onderzoeken om er hefboomen in te vinden met het oog op het vereenvoudigen van de verwerking van herbruikbare materialen.

Openstaande vragen:

- Staan in het Bouwtechnisch typebestek 2022 voorschriften rond hergebruik?

Voorstel voor de toekomstige WG:

Een beroep doen op de werkgroep van de gemeenten en ook contact opnemen met Brulocalis (vereniging stad en gemeenten van Brussel).